

ชื่อโครงการวิจัย

โครงการ การจัดการขอบเขตที่ทำกินชุมชนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออกอย่างมีส่วนร่วม

ชื่อผู้เขียน

นายสรวิช หนูพิณิตร และคณะ

ปีการศึกษา

2562

บทคัดย่อ

เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก ปัจจุบันอยู่ระหว่างดำเนินกิจกรรมแนวทางการแก้ไขปัญหาดินราชฎในเขตป่าอนุรักษ์เป็นการให้สิทธิชุมชนที่อยู่มาก่อนประกาศเขตป่าอนุรักษ์ได้ยื่นพิสูจนสิทธิทำกิน โดยการใช้แผนที่ภาพถ่ายดาวเทียม ปี พ.ศ. 2545 และ พ.ศ. 2557 เป็นเกณฑ์ในการตรวจสอบชื่อตาม พ.ร.บ.สงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า 2562 ขึ้น ได้กำหนดให้มีการยื่นพิสูจนสิทธิทำกินสำรวจการครอบครองที่ดินทำกิน ให้เสร็จภายใน 240 วัน นับตั้งแต่ประกาศใช้ พ.ร.บ.ฉบับนี้ โดยผลที่ตามมาภายหลังกิจกรรมนี้ คือชุมชนสามารถขายผลผลิตทางการเกษตรได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย ได้รับแนวเขตที่ทำกินที่ชัดเจนตรวจสอบได้ รวมถึงการดำเนินการพัฒนาชุมชนในด้านต่าง ๆ สามารถทำได้สะดวกมากขึ้น

จากการดำเนินงานตามแนวทางดังกล่าว ชุมชนบางกลุ่มมีความเข้าใจในการดำเนินงานของเจ้าหน้าที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก แต่ชุมชนบางกลุ่มยังมีข้อสงสัยรวมถึงไม่เข้าใจในการทำงานตามแนวทางการแก้ไขปัญหาดินในเขตป่าอนุรักษ์ ดังนั้นเพื่อเป็นการศึกษาข้อจำกัด ศักยภาพ ปัญหาความต้องการ เจือ้นไข และปัจจุบันนี้เกี่ยวข้องกับพื้นที่ทำกิน จึงเป็นที่มาของโครงการ การจัดการขอบเขตพื้นที่ทำกินในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออกอย่างมีส่วนร่วมขึ้น

งานวิจัยเล่มนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพ ปัญหา ความต้องการ เจือ้นไข ปัจจัยที่เกี่ยวข้องของการจัดการขอบเขตที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของชุมชนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออก ทั้งในส่วนของชุมชนและเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรตะวันออก ภาควิเคราะห์ในการบริหารจัดการทรัพยากรอย่างสมดุลด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชนโดยการจัดเวทีกลุ่มย่อย Mine map Timeline การวิเคราะห์ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย การบันทึกข้อมูล ปฏิทินวัฒนธรรมชุมชน

ผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล และทำการวิเคราะห์ข้อมูลตามกรอบคิดที่กำหนดเอาไว้

จากผลการการวิจัยพบว่าการจัดการขอบเขตที่ทำกินชุมชนในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออกอย่างมีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนมีมุมมองในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่เน้นความสัมพันธ์ในการอยู่ร่วมกันระหว่างคนกับธรรมชาติและสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ มีกลไกสำคัญบนฐานทรัพยากรธรรมชาติ คือ ความเชื่อ ผู้นำชุมชน และนโยบายของรัฐ การรักษาทรัพยากรธรรมชาตินั้น มีความสัมพันธ์กับทุกพื้นที่ เช่น ที่อยู่อาศัย ที่ทำกิน และป่าต้นน้ำ ใช้ความเชื่อและพิธีกรรมตามประเพณี เป็นเครื่องมือในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ

2. เศรษฐกิจ ชุมชนมีวิถีคิดที่ว่าอาหารมีความมั่นคงและยั่งยืนกว่าเงินทอง ชุมชนจึงให้ความสำคัญกับการผลิตเพื่อการบริโภคเป็นหลัก ยึดถือคุณธรรมจริยธรรมในการผลิตและการบริโภค โดยมีทรัพยากรธรรมชาติและกลุ่มกิจกรรมทางเศรษฐกิจ รวมถึงการใช้ความเชื่อ พิธีกรรม องค์กรความรู้เดิมและองค์กรความรู้ใหม่มาผสมผสานกันเป็นเครื่องมือในการจัดการตนเองด้านเศรษฐกิจของชุมชน

ปัจจุบันมีหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมอาชีพที่ลดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรโดยรอบให้กับชุมชน ได้แก่ การจัดตั้งกลุ่มผ้าทอจอมป่าและกลุ่มสมุนไพรอินทรีย์ ซึ่งร่วมกับมูลนิธิสืบนาคะเสถียรและโรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ภายใต้โครงการจัดการพื้นที่คุ้มครองอย่างมีส่วนร่วม ทางมูลนิธิสืบนาคะเสถียร มีความกังวลว่าจะมีการขยายการปลูกพืชเชิงเดี่ยวลึกเข้ามาในชุมชนพื้นที่ข้างใน จึงได้นำโครงการส่งเสริมอาชีพการปลูกสมุนไพรอินทรีย์ ได้แก่ ขมิ้นชัน เพื่อให้คนในชุมชนมีกิจกรรมลดการเข้าไปใช้ทรัพยากร และล่าสัตว์ป่า จึงได้มีการจัดกลุ่มสมุนไพรอินทรีย์ในพื้นที่เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรด้านตะวันออกขึ้นมา เพื่อให้ทางชุมชนมีรายได้เสริมช่วยเหลือครอบครัว

3. ความสัมพันธ์ทางสังคมและการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ชุมชนให้ความสำคัญกับความรักรักความสามัคคี โดยมีกลไกในชุมชน ประกอบด้วย ครอบครัว เครือญาติ และกลุ่มกิจกรรมต่าง ๆ ในชุมชน ผู้นำชุมชนและภาคีเครือข่าย มาใช้ร่วมความเชื่อเดิมผสมผสานความเชื่อใหม่ผ่านพิธีกรรม กิจกรรมต่าง ๆ ตามวิถีของชุมชนในการจัดการตนเองทางด้านสังคมและภาคีเครือข่ายที่เกี่ยวข้องให้มีพลังที่ยั่งยืน